

Bár a *tolerancia* valóban jellemzője az értelmes beszédnek, nem azt jelenti ez, hogy aki értelmesen beszél, az mindent hajlandó lenne tolerálni. Csak azt, hogy ellenérvekkel találkozva, azaz a megfelelő esetekben, kész minden állítást felülvizsgálni, így a saját állításait is. Nem hősiesség ez a részéről. Egyszerűen tudja, hogy tévedhet, s hajlandó tanulni.

Amit a relativista állít, azt furcsa módon a *fundamentalista* gyakorolja. Hisz a relativista nemcsak azt mondja, hogy különböző nyelvek, kultúrák és életformák léteznek egymás mellett, és ezek mindegyikének megvan a maga sajátos érvrendszere, érvényesnek tekintett megalapozási mintája. Az ő állításának lényege a *lefordíthatatlanság*: az egyes nyelvek, az egyes életformák képezik azokat a végső horizontokat, melyeken belül az igazságra vonatkozó kérdések egyáltalán felvethetők és értelmesen megválaszolhatók, és közöttük – úgymond – nincsenek értelmes átmenetek.

A relativizmus által feltételezett fundamentalista persze valóban „valóra váltja a relativizmus ígérését”: „tudja, amit tud”, s félresöpörve minden „idegen” érvet, mást tudni nem is *akar*. Csakhogy a fundamentalista – legyen bár a Világszellem titkos tanácsosa vagy a Párt katonája, sarjadjék bár az össznemzeti szellem misztikus gyökéretéből – egyszerűen és a szó szoros értelmében *korlátolt*. Aki viszont értelmesen beszél, az nem hisz ugyan e korlátok végérvényes felszámolhatóságában, de tágításukon fáradozik. Igazságra törekszik, ha nem is az abszolút Igazságra.

Mert éppen akkor tudjuk leküzdeni saját közösségünk korlátait, s részt venni egy közös tanulási folyamatában, ha tudatában vagyunk annak, hogy az „igaz” szóval jelölt kijelentések mögött nem egy abszolút Igazság, hanem csak az igaznak tartás aktusa rejlik. Ez a belátás az, ami a fundamentalizmus *dogmatizmusa* helyett racionális fenntartást követel saját, s nyitottságot a mások meggyőződésével szemben. Hisz soha nem zárhatjuk ki, hogy *saját* megalapozási mintáinkon belül olyan új érvek merülhetnek fel, melyek tévedésre mutatnak rá egy megszokott igazság helyén. Mint ahogy azt sem zárhatjuk ki, hogy olyan *idegen* mintákkal találkozunk majd, melyeket nemcsak megérteni tudunk, de sajátunkká is tesszük őket. Ami csak annyit jelenthet, hogy ezen érvek és érvelési módok számára „helyet” találunk *életünkben*. Életünkben, melyről az igazság szól, s amelyben gyökerezik.

Majoros Sándor

A VÉRTÓCSA

Aznap éjjel nem történt semmi említésre méltó. Nem hangoskodtak az utcán korhely fiatalok, nem vernyákolta a macskák, és nem hallatszott a katonai teherautók fojtott brummogása. Fülledt meleg volt, petyhüdtlen lógtak a függönyök, s még a keresztspókók sem szövögették bonyolult mintázatú hálójukat. A tárva-nyitva hagyott ablakból édeskés szagú párák tódultak ki a szabadba, és ködcsikkokká alakulva barangoltak a közök és átjárók labirintusában. Mozdulatlan volt minden, s ami gép vagy ember mozoghatott volna, valami furcsa véletlen folytán hiányzott az utcákról.

A hálószobákban kitakart combok világítottak – fehéres, foszforeszkáló fénnel –, az álomtalan bódulat terhelte arcokon pedig ragadós cseppekké sűrűsödött a verejték. Minden párna, lepedő bemocskolódott ezzel az undorító váladékkal, s olyan sárga lett tőle, mint a légyfogó celofán. Aki elmulasztott altatót bevenni, csak hánykódott ebben a béklyóban, s közben annyira eltompultak az érzékei, hogy sem az idő múlásáról, sem az éjszaka hangjairól nem vett tudomást.

Tikviczki Géza sem tudott elaludni. Hanyatt feküdt ódon nászágyán, alig könyéknnyire a feleségétől, aki egy öt milligrammos nyugtatónak köszönve halkan, egyenletesen szuszogott. Tikviczki rettentően dühös volt erre a váratlan hóhullámra, mert tudta: hajnaltájt lehül egy kicsit a levegő, és akkor pár óráig tartó kábulat következik, amelyből csak erős fejfájással lehet megszabadulni. Holnap tehát gyűrött arccal ül majd le a tárgyalóasztalhoz, és nem valószínű, hogy követni tudja a belgrádi üzletfelek okfejtéseit. Hetek óta másra sem gondolt, csak erre a találkozásra. A Borbát meg a Politikát olvasva tökéletesítette szerbtudását, sőt Milorad Pavic Kazár szótárával is megpróbálkozott, ám ebbe beletört a bicskája. Aránylag jól elboldogult az államnyelvvél, de ha szerbül beszélt, mindig röviden, lényegretörően fogalmazott, mert attól félt, megmosolyogják „bácskaias” kiejtését. Holnap mégis ő fogja vinni a szót, mert ha ezek a belgrádi „frajerok” átveszik a kezdeményezést, akkor lótnak az üzletnek.

Jó lett volna legalább lazítani egy kicsit. Elfelejtteni, hogy ez a testhelyzet, ez a hanyatt fekvős, hasra kulcsolt kezű pozitúra a ravatalon fekvő tetem szabványhelyzete. Élő ember nem fekhet így, mint ahogy a hullákat sem szabad talpra állítani, soha. Olyan ez, akár a fekete mágia: sötét titkokat hív elő, s ha ezek a titkok előlopakodnak, megkeserítik az ember életét. Aki él, annak mozognia kell, szüntelenül. Ezért kemények most is az izmai, és talpa alatt ezért forrósodott át az ágy támlája. Tikviczki Géza gyűlölte azokat, akik nem átallottak morfiumot bevenni e fájdalom nélküli szenvedés megszüntetése érdekében, és még inkább gyűlölte azon kiváltságosokat, akik – feleségéhez hasonlóan – kilencig, sőt akár délig is ágyban maradhattak.

Aztán – egy pillanat múlva? – hirtelen világos lett, és amikor megnézte a nakt-kasztlira tett vekkert, alig akart hinni a szemének: elmúlt fél hét! Az történt, amit megjósolt: kegyetlenül fáj a feje, rossz szagú volt a lehelete, és a szelek is kintozták. Valami nem stimmelt ezzel a lakással. Lehet, hogy avar sírok fölé épült, vagy csak erősebb volt alatta a földmágnesség? Sokszor érezte úgy, hogy véletlenül csöppent ide, és valójában egészen máshol lenne a helye. Hogy pontosan hol, azt nem tudta volna megmondani. De abban biztos volt, hogy mindaz, amit ötven év alatt összegyűjtögetett, igazából sosem lehet az övé. Az államhatalomé a földi vagyon, ő sáfarkodik az emberek pénzével, de nemcsak azzal, életükkel is. Elég világgá kürtölnie: kitört a háború, és máris koldusbotra jutnak a büszke vállalkozók. Olyan varázsszavak ezek, amelyek megszüntetik a földhivatal munkáját, a telekkönyvezést, és porrá égetik a rengeteg adásvételi szerződést meg a vagyont érő bírósági aktákat. Egyre több katonai teherautó cirkál a városban, közel tehát az idő. Nem főlősleges óvatosság kézközben tartani az útlevelet és a megspórolt devizát.

Egy török kávé jól jött volna, de alig húsz perce maradt a busz indulásáig. Amíg öltözködött, azzal próbálta vigasztalni magát, hogy ha körbejár a kismutató, megint este lesz, és akkor – függetlenül a tárgyalás végkimenetelétől – pótolja azt, amit a múlt éjjel elmulasztott. Lefekszik már kilenckor, és tizenkét órát alszik egyfolytában. De ez csak elképzelés maradt, semmi több. Amikor kilépett az utcára, az egyik beszögellésben megpillantotta a vértócsát.

Szabálytalan alakú, élénkpiros vértócsa volt. Először azt hitte, kiöntött festék – mínium vagy hasonló –, ám amikor közelebb lépett hozzá, észrevette, hogy feketésvörös nyálka keríti közre, ami az alvadás egyik legfőbb bizonyítéka. Vér volt, valakinek a vére. Néhány földre pottyánó csepptől eltekintve még sosem látott igazi vértócsát, és rögtön arra gondolt: itt valami borzasztó dolog történt. Valakit elgázoltak vagy megkéseltek. De az is lehet, hogy verekedés volt, orrbeveréssel meg miegymással. Ha az éjjel hallott volna gyanús zörejeket, esetleg segélykiáltásokat, egy vállránditással elintézettnak tudja a dolgot, és rögtön odébb megy. De semmire sem emlékezett. Semmi sem igazolta a tócsa létjogosultságát. Egyszerűen csak létezett, ráadásul az ő ablaka alatt. Nem tudta eldönteni, hogy élőlényként vagy tárgyként bírálja el, de a felfedezés izalmában ez még nem is volt fontos. A tócsa keletkezésének körülményeit homály fedte, tehát azonosult magával a titokkal, és annak rejtegetője lett. Tikviczki Gézát leginkább az nyugtalanította, hogy közvetlenül a hálólhelye mellett olyasmi történhetett, amiről érzékszervei által nem szerezhetett tudomást. Óriási csalódás volt ez, mert azt hitte, mindenkit ismer ezen a környéken, és – miként egy jól tájékozott gyár-igazgatóhoz illik – azt is tudja, milyen indulatok, vágyak és félelmek rejtőzködnek a gondosan nyilvántartott személynevek mögött.

Tévedett. Legékesebb bizonyítéka ennek éppen ez a szemérmetlenül terpeszkedő vértócsa. Olyan fölényes nyugalommal uralkodott frissen szerzett birodalmán, akár egy hódító. Udvartartásába mindenféle mocskok beletartozott, ami az ilyen beszélgetésekben megtalálható, de neki ez nem volt elég. Követelte, hogy foglalkozzanak vele, hogy észrevegyék, s hogy megfejtsék rejtjelezett titkait.

„Vér” – motyogta. „Friss vér...” Arra gondolt: őbenne is ilyen moslékszerű folyadék áramlik, és elég egy horzsolás, máris vértócsa lesz belőle. Erről eszébe jutott, hogy a vér sohasem lehet személytelen, mert magával az étellel egyenlő. Vajon ki lehetett a gazdája ennek a bőrödöző valaminek? Rossz arcú, szakadt nadrágú pasasnak képzelte az illetőt, mert úriemberhez vagy – urambocsá’ – nőnemű lényhez méltatlannak találta ezt a nagyfokú tisztátalanságot. Ha nem félt volna, hogy beszennyezi magát, biztosan leguggol, és megnézi közelebről is. Úgy vonzotta az élénk szín, mint ahogy a mélység szőlítgatja a szakadékba tekintőt. Körbefordult vele a világ. Hátratántorodott, de még idejében elkapta a kerítés rácsát. A fém hidege magához térítette. Ez csak egy vértócsa, semmi több. Nincs benne genny, nincsenek benne húscsapatok. A lehető legközönségesebb, kiömlött vér. A kórházakban literszám tűnik el a lefolyókban, és senki sem émelyeg miatta. Ő sem émelyeghet, hiszen idegen vérről van szó, neki – hál’ istennek – megvan mind, az utolsó cseppig.

Már jócskán elmúlt hét óra, amikor továbbindult. A tárgyalásra próbált gondolni, de még a partnercég neve sem jutott eszébe. Meghipnotizálta ez a vértócsa. Távolodott tőle, de egyre nagyobb erőfeszítés árán, s végül – alig néhány háztömbnyire a tócsától – megállt, és nekitámaszkodott a falnak. Ha egy homályos folyosón patkányt lát az ember, ugyanígy elgyengül, és megbűvölve néz bele a szírványhártya nélküli szemekbe. Nem az a borzasztó, hogy egy ocsmány féreg pillantását kell elviselnie, hanem az, hogy ezekből a szemekből kiolvasható egy idegen és visszataszító értelem. A patkányszem fölénnyel néz bennünket, mert látja, amit mi sohasem: mindaz, amit mi civilizációnak nevezünk, valójában csak egy vékonyka érhártya. Ami ezt a hártát feszesen tartja, lent a burok vezetékrendszerében sikamlík. Csövekben utazó gázok, kábeleekben vonatozó energiák és szalonitbarlangokban örvénylő fekáliák. Nem akar ő bántani senkit. Dehogyan. Meg van győződve önmaga fontosságáról, hite erős és tö-

retlen, s ha a patkányoknak van érzésviláguk, akkor közömbös. A vértócsára ugyanez vonatkozik. Óvé a mélység, az örök rejtőzködés. Ha felszínre jut, nemes gesztussal tudatja velünk, fényben és árnyékban küszködőkkel, hogy mindig és mindenütt számolnunk kell vele. Diszkrétan rejtőzködik fedezékében, mert a nagy dolgok, amelyek kicsordulását eredményezték, már réges-rég lezajlottak. Létének utolsó epizódja volt folyamatban ott, a fal tövében, s ez már nem sok jót ígért. Nem csoda, hogy vértócsához méltó önfegyelemmel azon mesterkedett, hogy a lehető legrövidebb idő alatt elérje a megalvadás édeni állapotát.

Tikviczki Géza rosszállóan csóválta a fejét, de ez a rosszállás nem a feltételezett bűncselekményre vonatkozott. Képtelen volt megérteni, miféle erő kényszeríti arra, hogy ezzel a szurtos vacakkal foglalkozzon. Szerencsétlen véletlen az egész? Lehet, hogy így van, mert ha, mondjuk, távolabb, úgy ötvenlépésnyire találja meg, legfeljebb egy oldalpillantást vet rá. Elvégre semmi köze hozzá, mi történik az utca másik végén. Az ott lakóknak szimpla jó napot!-ot köszön, s még véletlenül sem tenné hozzá, hogy: szomszéd. De ez csak önámítás, mert a kiömlött vér nem tartozik senkihez. Egyszerűen csak vér, nem pedig valakinek a vére. Aki rátalál egy ilyen tócsára, sohasem a személyi vonásokat kutatja benne, hanem létrejöttének körülményeit. A vér – ha már kifolyt – egyszerű szennyfolt, amit minél előbb el kell takarítani, mert visszautal arra, ami történt, s ez a történet sohasem mulatságos. Ilyen vonatkozásában a vértócsa a legmagányosabb „lény” az egész világon. Akár az ajtó elé tett gyermek.

Mintha kést szúrtak volna a gyomrába: Egy ajtó elé tett gyermek! Most már mindent értett: lelketlen hipertóniás volt az illető! Sunyin lopakodott végig a házfalak mellett, és amikor az ablaka elé ért, szántsándékkal vágta meg magát. Szemét alak. Mi-csoda dolog a vért csak úgy egyszerűen behullajtani a vakvilágba?! Ővele ugyanígy bánt el annak idején az a néember, akit mindennek ellenére kénytelen anyjának nevezni. Sohasem látta, hirt sem hallott felőle, de éppen ilyen sunyinak képzelte el. Ha egyedül maradt, és a diványon végigdölvé ábrándozgatott, tisztán látta a kihalt utcán végiglopakodó, parasztszoknyát viselő alakot. Amikor Lidi mama – későbbi nevelőanyja – házához ért, kést rántott, és – megvágta magát! Igen, így történhetett, mert vér volt a véreből, mégpedig a fölöslegesnek, eldobni valónak tartott fajtából.

Észre sem vette, mikor és hogyan tért vissza a vértócsához. Leguggolt mellé, szeliden elhessegette róla a legyeket, és egy üres konzervdobozzal megfutamatotta a közelben ólálkodó kandúr macskát. Még mindig érezte halántékán azt a kellemetlen nyilalást, ami az imént kevés híján ájulásba kergette. De most! most félretett minden óvatoskodást, és alaposan szemügyre vette a vértócsát. Golyóstollával fölvetett belőle egy cseppet, és a nap felé fordította. Sohasem hitte volna, hogy tehetsége van az ilyesmihez. Egészen érzékenyült, mert eszébe jutott Lidi mama. Ugyanígy mustrálgathatta őt, miután fölvette a küszöbre tett kosárából. Akármennyire vonzóan találta ezt a hasonlóságot, nem tudta eldönteni, mit cselekedjen. A vértócsa mégiscsak egy kocsonyásra duzzadt lepedék, s ha mégoly felelőtlenül szabadult is meg tőle a gazdája, nem szedheti föl, nem viheti haza. Undor és vonzódás között ingadozott, mint annak idején, amikor – huszonöt évvel ezelőtt – megkefélt egy utcalányt. Szinte fogcsikorgatva próbált meg helytállni, pedig a lotyó semmilyen helytállást nem várt tőle. Tarkójára kulcsolt kézzel feküdt, és oldalt fordította a fejét. Ő pedig a nagynénje testére gondolt, bűnös, vérfertőző gondolatokkal, mert csak így tudta elterelni figyelmét erről a minden porcikájában visszataszító nőszemélyről. Amit most végbevitt, legalább ennyire perverz és undorító, mindenesetre semmiképpen sem méltó egy fontos tárgyalás előtt

álló gyárigazgatóhoz. Azzal próbálta meggyőzni magát, hogy a vértócsa – akár az utca gyermekei – nem igényel különösebb gondoskodást. Jól megvan egyedül, s hála a nap hevének, gyorsan lezajlanak benne azok a folyamatok, amelyek végén fakó óriáspikkely lesz belőle. Csak ne diszelegne éppen az ő lakása előtt!

Dél körül visszatántorgott a házba, és lerogyott az egyik fotelbe.

„Kicsit maródi vagyok. Kivettem egy szabadnapot” – vetette oda a feleségének, olyan rideg, befelé forduló tónusban, hogy az asszony meg sem próbált beszélgetni vele. Inkább ráhajtotta a spalettát a nyitott ablakra, s mint a félhomályban otthonos éjjeli állatok, kisuhrant a másik szobába.

Amikor egyedül maradt, Tikviczki Géza kivett a szekrényből egy takarót, és tetőtől talpig bebugyolálta magát. Ha behunyta a szemét, nem a kihalt utcán lopakodó asszonyt látta, hanem az óriásira dagadt vértócsát. Börszerű cafatokká tépődve lassan örvénylett, mint egy elaggott forgószél vagy légbuborékokat és nyálkát táncoltató csillagrendszer. Félt, hogy beleszédül ebbe a kozmikus mélységbe, és megfullad a buborékközi térben lebegő gázoktól. Szerencsére a plafonon talált egy pontot, egy aprócska festékpörsenést. Ez elvonta figyelmét a látomástól, de aztán – lehet, hogy az erősödő láz miatt – észrevette: egy kis lekerekítéssel ez az ábra is hasonlít a vértócsára. Ha lett volna jártányi ereje, biztosan föltápáskodik, és kimegy a ház elé megnézni: ott van-e még az a néven nem nevezhető valami, s vajon mennyire jutott előbb abban a folyamatban, ami az ő tudtával, beleegyezésével, ám közreműködése nélkül ment végbe. Most már nem is a hőemelkedés miatt didergett: lelkiismeret-furdalás gyötörte, s ez természetes következménye volt a bűnnek, amit elkövetett. Elfogadta a sors kegyelméből ajándékba kapott nevelőszüleit, nem lázadozott, nem elégedetlenkedett, vagyis nyugodtan, úgyszólván gond nélkül élhetett több mint ötven éven át, és most, amikor a sors neki is fölkinálta a lehetőséget, hogy gondviselője legyen egy verivadéknak, megfutamodott, mint a tetten ért útonálló.

Valami melegség folyt végig az arcán. Odanyúlt, letörölte, pontosabban: ujjhegyére csippenve a fény felé fordította. Nem, nem vércsepp volt. Áttetsző, üvegszerű folyadék, majdnem olyan, mint a tavaszi esővíz. Megnyugtató volt nézegetni. Egy kis összpontosítással még önmagát, saját arcának kerekded tükörképét is fölfedezte benne. De aztán a tükörkép remegni kezdett, majd hirtelen megfakult, és lepottyant a szőnyegre. A függöny kitért lepkeszárnyá változott, lustán meglibbent, és utat engedett a befelé iparkodó légáramoknak. Valahonnét – talán a déli látóhatár mögött végigvonuló hegyekből – fojtott brummogás hallatszott. Mintha egy se vége, se hossza gépkocsisor készült volna ráhajtani a bácskai dűnékre, alaposan felpörgetve a motorokat, a végső, megmásíthatatlan parancsszó előtt.

Tikviczki Géza fölkönyökölt. Nem akart hinni a fülének. De úgy fél perc múlva megismétlődött az iménti hang, most már jóval erősebben. Nagy nehezen lábra állt, és félretolta a spalettát. A telecskai dombok fölött fekete volt az ég, s a fehérre változott tévéantennák mögött nyugtalan sárga csikok ficáncoltak.

„Zivatar!” – suttogta döbbsen. „Nyakunkon a zivatar!”

El is felejtette, hogy lázas. A vértócsa odakint hevert, árván, kiszolgáltatva az ítéletidőnek! Fölkapta a pokrócot, és amilyen gyorsan csak tudott, végigbotorkált a sötét lakáson. Közben eleredt az eső. Dongó nagyságú cseppek kopogtatták a tetőt, az ablakokat, s amikor kinyitotta a bejárati ajtót, már nem látta az utca túloldalát. Selymes, kék hínárfonadék lengedezett előtte, ami nem kúszott tova, és nem kuszálódott össze,

miként a hínárfonadékok általában, hanem – akár a csokoládét borító cukormáz – eltakarta a lényegét: a tetőkről lemosott por szennyes áradatát.

A pokrócot fejére dobva Tikviczki Géza félvakon tapogatózva kereste meg az ismerős beszögellést. De ott már hiába nézelődött: a vértócsát elmosta az eső.

Kántor Péter

JÉG-ÖRÖM

Hendrick Avercamp (1585–1634)

Na még ti gyertek velem! – intett Hendrick,
és azok mentek vele, az ő jegére,
és Hendrick várt, amíg eloszlanak,
és bizott bennük, hogy majd megtalálják
a helyüket, és tényleg megtalálták
akkor, ott legalábbis, a jegen.

És *Jég-öröm*nek nevezte el Hendrick,
amikor megtelt a kép, és előterében,
mintegy a minden dolgok kapujában,
épp szemközt vele állt meg egy pazar
színes lepkére emlékeztető,
lábán korcsolyát viselő gavallér,
sárga mellényben, sötét, buggyos gatyában,
fején magas, tollas kalappal, pózolón,
mintha ő volna igazán a fontos,
rajta összpontosulna, belőle futna szét
minden irányba minden figyelem,
holott csak mint a többi, úgy volt ő is jelen.

Aztán lelakozta vastagon az egészét.

S akkor megdermedtek a madarak az égben,
az orra bukó úgy maradt, orra bukva,
s mindenki ahogy éppen, lépve, ülve,
fél lábon, párosan vagy egyedül.

S nagy lett a némaság. S a némaságban
a mozdulatok mint a tőszavak
hirdették: Itt! Ide! Így! Erre! Erre! Hopp! –
jöllehet már semerre, végleg ott már.